

ÇËSHTJA GJUHËSORE BELGE¹

(kërkesat nr. 1474/62, 1677/62, 1691/62, 1769/63, 1994/63 & 2126/64)

23 korrik 1968

shteti duhet të garantojë gjithsesi të drejtën efektive për arsim për të gjithë pa asnjë diskriminim pavarësisht se nuk ka për detyrë të ngrejë një sistem të arsimor të ndonjë lloji të veçantë

I. Faktet kryesore

1. Çështja e ka zanafillën në pretendimet e 324 banuesve të Alsebergut, Beerselit, të Kraainemit, Anversës, Gandit, Lëvenit dhe Vilvordës mbi pamundësinë e tyre dhe në veçanti të fëmijëve të tyre për të mësuar në gjuhë e tyre të origjinës, franceze, në rajonin ku ata banonin në shtetin Belg. Me përjashtim të Kraainem që i përkiste që nga 1963 një njësie administrative të veçantë me një statut të tij, këto rrethe i përkisnin një rajoni të përcaktuar nga ligji “me gjuhë holandeze”. Popullsia e tyre përfshinte një pjesë të konsiderueshme frankofonësh.

2. Kërkuesit, nëna dhe baballarë me shtetësi belge bënë të qartë se bëhej fjalë si për ta ashtu edhe për fëmijët e tyre, numri i të cilëve i kalonte 800. Duke nënvizuar faktin se ata ishin frankofonë ose se ata shpreheshin më shpesh në frëngjisht, dëshironin që fëmijët e tyre të mësonin në këtë gjuhë. Ankimet e tyre i kundërviheshin një sërë dispozitash të legjislacionit belge, dhe kryesisht ligjit të 30 korrikut 1963 në lidhje me regjimin gjuhësor të mësimdhënies, i cili kishte abroguar dy ligje të vitit 1932 që ishin në fuqi gjatë hetimit lidhur me kërkesat e para. Ata e akuzonin shtetin belge se nuk organizonte asnjë lloj mësimdhënie në gjuhën frënge në komunat ku ata banonin, ose se në rastin e Kraainem, organizimi i mësimdhënies ishte i pamjaftueshëm. Ata ankoheshin gjithashtu se shkollat, të cilat në të njëjtat komuna nuk i përgjigjeshin klauzolave gjuhësore të legjislacionit arsimor privoheshin nga subvencionet dhe se refuzonte njohjen e disa certifikatave shkollore të lëshuara nga këto shkolla. Në vijim pretendonin disa klasa në gjuhën frënge që ekzistonin në disa vende u mbyllën dhe se prindërit detyroheshin ose t’i dërgonin fëmijët në një shkollë lokale, zgjidhje të cilën ata e vlerësonin në kundërshtim me aspiratat e tyre, ose t’i dërgonin ata të studionin në lagjen Bruksel-qendër, ku gjuha e mësuar qe holandishtja ose frëngjishtja, sipas gjuhës amtare ose të zakonshme të fëmijës, ose në Valloni. Por një “emigrim shkollor” do të shkaktonte rreziqe të mëdha dhe të padëshirueshme.

3. Gjashtë kërkesa të paraqitura Komisionit, nga qershori 1962 deri në janar 1964, kishin si objekt kryesor mungesën ose pamjaftueshmërinë e

¹ Titulli i plotë i është “Çështja në lidhje me disa aspekte të legjislacionit mbi përdorimin e gjuhëve në sistemin arsimor në Belgjikë kundër Belgjikës”, në *Recueil A 5* (vendimi mbi pretendimet paraprake I 9 shkurtit 1967) dhe A 6 (vendimi mbi themelin i 23 korrikut 1968)

strukturave të mësimdhënies në frëngjisht në rajonin Flamand të Belgjikës. Kërkuesit, pra prindërit, denoncuan shkëlqen e neneve 8, 9, 10 dhe 14 të Konventës si dhe të nenit 2 të Protokollit nr. 1. Komisioni i deklaroi të gjashtë kërkesat vetëm pjesërisht të pranueshme (ai i deklaroi të papranueshme pretendimet në lidhje me nenet 9 dhe 10) dhe u shpreh për të gjitha kërkesat bashkërisht. Në raportin e 24 qershorit 1965, Komisioni shprehu mendimin se nëse legjislacioni belg respektonte në mënyrë të kënaqshme nenet e pretenduara nga kërkuesit, ai nuk i përgjigjej, në tre pika, kërkesave të fjalisë së parë të nenit 2 të Protokollit 1, të ndërthurur me nenin 14 të Konventës. Para së gjithash ai provokonte heqjen e plotë të subvencioneve për shkollat rajonale, komunale ose private që zbatonin, një mësimdhënie të plotë ose të pjesshme në një gjuhë tjetër. Në vazhdim, legjislacioni belg pengonte disa fëmijë, vetëm për shkak të vendbanimit të prindërve të tyre, që të kishin mundësi të shkonin në shkollat e gjuhës franceze që ekzistonin në Lëven dhe në gjashtë bashkësitë dygjuhësore të periferisë së Brukselit. Së fundi, ky legjislacion që pas vitit 1932, përmbante refuzimin për barasvlefshmërinë e certifikatave që përcaktonin studimet tetëvjeçare që nuk ishin në përputhje me parashikimet gjuhësore.

II. Vendimi i Gjykatës

A. Në lidhje me pretendimet paraprake

4. Paraprakisht qeveria belge kundërshtonte kompetencën e Gjykatës. Ajo pretendonte se Konventa dhe Protokollit nr. 1 nuk zbatohet në fushat që kishin lidhje me çështjen dhe se këto fusha i përkisnin "kompetencave të rezervuara" të Shteteve. Ajo i kërkonte Gjykatës të pranonte këtë pretendim paraprak ose ta përfshinte në gjykimin në themel të çështjes. Në vendimin e saj mbi pranueshmërinë, të 9 shkurtit 1967, Gjykata e refuzoi njëzëri këtë pretendim. Ajo theksoi në fakt se të gjitha ankesat e prindërve të interesuar ngrinin çështje për interpretimin dhe zbatimin e Konventës dhe se këto çështje janë të pandashme me themelin. I njëjti arsyetim u ndoq edhe për nocionin e kompetencave të rezervuara shtetërore.

B. Në lidhje me themelin e çështjes

5. Gjykata e dha vendimin e saj në lidhje me themelin e çështjes më 23 korrik 1968. Përpara se të shqyrtonte gjashtë problemet specifike të ngritura si nga Komisioni ashtu edhe nga qeveria belge, Gjykata mori në shqyrtim problemet me karakter më të përgjithshëm, lidhur me kuptimin dhe vlerat e nenit 2 të Protokollit nr 1 dhe të neneve 8 dhe 14 të Konventës. Ajo vlerësoi se përgjigjja që i duhej dhënë problemeve të veçanta varej, deri në njëfarë mase, nga zgjidhja e problemeve të karakterit të përgjithshëm.

a. në lidhje me nenin 2 të Protokollit 1

6. Në interpretimin e përgjithshëm që bëri, Gjykata theksoi së pari se fjalia e parë e nenit 2 të Protokollit nr 1 shpall të drejtën për arsimim. Ajo konstatoi se të gjitha shtetet anëtare të Këshillit të Evropës që në kohën e nënshkrimit të Protokollit dhe ende në ditën e shqyrtimit të çështjes prej saj, një sistem arsimimi të përgjithshëm dhe zyrtar. Ajo arriti në përfundimin se nuk qe e mundur dhe se nuk është e mundur të detyrohej çdo Shtet të

krijonte një sistem specifik, por vetëm se ai duhet t'i garantonte personave që ndodhen nën juridiksionin e Shteteve palë të drejtën e arsimit me mjete të disponueshme në një çast të dhënë. Kjo sjell të drejtën e hyrjes në shkollat ekzistuese si dhe të drejtën për të përfituar, në përputhje me rregullat në fuqi të çdo Shteti, në një formë ose në një tjetër, njohjen zyrtare të studimeve të bëra. Gjykata theksoi se Konventa nuk parashikon detyrime të përcaktuara dhe në veçanti, nuk përcakton gjuhën në të cilën mësimi duhet dhënë. Së fundi ajo pranoi se e drejta për arsimim kërkon nga natyra e saj një rregullim shtetëror, i cili nuk duhet të shkelë thelbin e kësaj të drejte dhe as të dëmtojë të drejta të tjera të parashikuara nga Konventa.

7. Më pas, Gjykata mori në shqyrtim fjalinë e dytë të nenit 2 të Protokollit nr. 1. Kjo dispozitë që e detyron Shtetin të respektojë të drejtën e prindërve për edukimin dhe arsimimin e fëmijëve të tyre në përputhje me bindjet e veta fetare dhe filozofike, nuk garanton një të drejtë për arsimim dhe nuk i detyron Shtetet që të respektojnë në fushën e edukimit dhe arsimimit preferencat gjuhësore të prindërve. Interpretimi i termave "fetare" dhe "filozofike" deri në atë masë sa të përfshijnë preferencat gjuhësore nuk do t'i përshtatej kuptimit të zakonshëm të këtyre termave që figurojnë në këtë paragraf.

8. Bazuar në interpretimin e përgjithshëm që bëri, Gjykata shqyrtoi me radhë, në se në lidhje me gjashtë problemet e ngritura kishte pasur ose vazhdonte të kishte shkelje të Konventës ose të Protokollit nr 1:

- i. për aq sa ligjet e vitit 1932 ishin në kundërshtim dhe se ligjet e vitit 1963 i kundërviheshin krijimit dhe subvencionimit, nga Shteti, të shkollave që nuk përputheshin me dispozitat e përgjithshme gjuhësore;
- ii. për aq sa ligjet e vitit 1963 kishin si pasojë heqjen e plotë të subvencioneve të shkollave provinciale, bashkiake ose private që do të merrnin përsipër, si klasa të pasubvencionuara dhe krahas mësimit të dhënë në gjuhën e parashikuar me ligj, një mësim të plotë ose të pjesshëm në një gjuhë tjetër;
- iii. për sa i përket statutit të gjashtë komunave të periferisë së Brukselit, përfshirë Kraainem, të parashikuar nga neni 7 paragrafi 3 i ligjit të 2 gushtit 1963;
- iv. lidhur me kushtet e regjistrimit në shkollat e lagjes Bruksel-qendër, të fëmijëve prindërit e të cilëve nuk banonin në këtë lagje;
- v. për aq sa neni 7, pika e fundit, e ligjit të 30 korrikut 1963 dhe neni 7 paragrafi 3 i ligjit të 2 gushtit 1963 ndalonin disa fëmijë, bazuar mbi rezidencën e prindërve të tyre, të hynin në shkollat me gjuhë frënge që ndodhen në (a) Lëven dhe (b) në gjashtë komunat e periferisë së Brukselit që kishin secila statutin e tyre, përfshirë Kraainem;
- vi. për aq sa ligjet e vitit 1932 kishin sjellë dhe ligjet e vitit 1963 sillnin refuzimin absolut të njohjes të certifikatave të shkollimit tetëvjeçar në mospërputhje me dispozitat gjuhësore në fushën e arsimimit?

9. Gjykata arriti njëzëri në përfundimin se nuk ka pasur shkelje në lidhje me pikat i, ii, iii, iv, v (a) dhe vi. Në lidhje me këtë të fundit, ajo nuk e vlerësoi të pamundur që zbatimi i dispozitave të kundërshtuara të arrinte, në çështje

specifike, në rezultate që do të rrezikonin ruajtjen e proporcionalitetit midis mjeteve dhe qëllimit, deri në masën sa të krijoheshin diskriminime. Por ajo theksoi se në çështjen në fjalë as nuk u provua dhe as nuk u pretendua që fëmija i ndonjërit prej kërkuesve të ishte cenuar nga një rezultat i tillë.

b. në lidhje me nenin 8

10. Përsa i përket nenit 8 paragrafi 1 të Konventës, Gjykata theksoi se ai nuk garanton në vetvete të drejtën për arsimim, as të drejtën e prindërve në lidhje me arsimimin e fëmijëve të tyre. Megjithatë, nuk përjashtohet që masa të marra në fushën e arsimimit mund të prekin të drejtën e respektit të jetës private ose familjare ose edhe ta cenojnë atë. Mund të ndodhë kështu për shembull, në qoftë se masat e marra do të kishin për qëllim ose si pasojë të prishnin këtë jetë në mënyrë të pajustificueshme, sidomos duke larguar në mënyrë arbitrare fëmijët nga prindërit e tyre. Sidoqoftë ajo arriti në përfundimin se nuk ka pasur shkelje të nenit 8 në rrethanat e kësaj çështjeje.

c. në lidhje me nenin 14

11. Përsa i përket nenit 14 të Konventës, sipas së cilit gëzimi i të drejtave dhe lirive i njohur prej saj, duhet të sigurohet pa asnjë dallim, sidomos të bazuar mbi gjuhën, Gjykata konstatoi së pari, se kjo garanci nuk ka ekzistencë të pavarur. Çdo gjë ndodh sikur neni 14 i Konventës, të ishte pjesë e çdo neni që mishëron të drejtat dhe liritë. Në lidhje me këtë nuk duhet dalluar sipas natyrës të këtyre të drejtave dhe lirive dhe detyrimeve përkatëse, dhe për shembull, nëse respektimi i së drejtës në fjalë kërkon një veprim ose një abstenim. Gjykata vlerësoi se neni 14 nuk ndalon çdo trajtim të ndryshëm në ushtrimin e të drejtave dhe lirive të garantuara, por që barazia e trajtimit shkelet në qoftë se dallimi nuk justifikohet në mënyrë objektive dhe të arsyeshme. Ekzistenca e një justifikimi të tillë duhet të vlerësohet kundrejt qëllimit dhe pasojave të masës së marrë, duke pasur parasysh parimet që mbizotërojnë në shoqëritë demokratike. Një dallim trajtimi nuk duhet të ketë vetëm një qëllim legjitim - neni 14 shkelet kur vërtetohet qartë se mungon një raport i arsyeshëm proporcionaliteti midis mjeteve të përdorura dhe qëllimit.

12. Në vijim të këtij *obiter-i*, Gjykata vendosi se neni 7 paragrafi 3 i ligjit të 2 gushtit 1963 (pika b), nuk përputhej me nenin 14 të Konventës të marrë së bashku me fjalinë e parë të nenit 2 të Protokollit nr 1, për aq sa ai i ndalonte disa fëmijë të shkonin në shkolla me gjuhë frënge që ekzistojnë në gjashtë komuna të periferisë së Brukselit që kishin një status të vetin, përfshirë Kraainem. Një masë e tillë e pajustificuar, e dëmshme për disa individë, përmban elementët e një trajtimi diskriminues bazuar më shumë në gjuhë sesa në banesë. Së pari, ajo nuk zbatohet në mënyrë uniforme për familjet që flisnin njëren gjuhë ose tjetrën. Fëmijët holandofonë që banonin në rajonin që përdorte gjuhën frënge mund të shkonin në shkollat me gjuhë holandeze që ekziston në gjashtë komunat, ndërsa fëmijëve frankofonë që jetonin në rajonin që përdorte vetëm gjuhën holandeze iu refuzohej hyrja në shkollat franceze në të njëjtat komuna. Gjithashtu, klasat holandeze të të gjashtë komunave ishin të hapura për fëmijët holandofonë të rajonit me gjuhë holandeze, ndërsa klasat franceze ishin të mbyllura për fëmijët

frankofonë të këtij rajoni. Një situatë e tillë ishte në kontrast me mundësinë e hyrjes në shkollat me gjuhë frënge të lagjes Bruksel-qendër, për fëmijët frankofonë pavarësisht nga banesa e prindërve të tyre. Pra duket se kushti i banesës nuk ishte vendosur në interes të shkollave për arsye të karakterit administrativ ose financiar por kishte pasur si referencë vetëm në karakterin gjuhësor. Për më tepër masa në fjalë nuk respektonte tërësisht, kundrejt pjesës më të madhe të kërkuesve dhe të fëmijëve të tyre, raportin e proporcionalitetit midis mjeteve dhe qëllimit. Në veçanti pamundësia për të hyrë në shkollat franceze, zyrtare ose të subvencionuara, të gjashtë komunave “me lehtësira” e cenonte aq ushtrimin e të drejtës për arsimimin e fëmijëve të kërkuesve sa sikur të tilla shkolla nuk do të ekzistonin aspak në komunat ku ata banojnë.

13. Me arritjen e këtij përfundimi Gjykata njohu të drejtën e kërkuesve për një shpërblim të drejtë. Megjithatë asnjëri prej tyre nuk bëri asnjë kërkesë në bazë të ish nenit 50 të Konventës. Belgjika nga ana e saj mori disa masa për të respektuar këtë vendim të Gjykatës së Strasburgut, përfshirë këtu edhe një reformë kushtetuese me anë të ligjit të 23 dhjetorit 1970 i cili pasi i përfshinte gjashtë komunat e lartpërmendura në zonën holandeze por duku iu njohur të drejta dhe lehtësi specifike.